

सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ५ तथा सूचनाको हक सम्बन्धी
नियमावली, २०६५ को नियम ३ बमोजिम सार्वजनिक गरिएको २०८० साल
श्रावण १ गते देखि असोज मसान्तसम्म सम्पादन भएका मुख्य मुख्य
क्रियाकलापहरूको विवरण

राष्ट्रिय महिला आयोग
भद्रकालीप्लाजा, काठमाडौं
मिति २०८० असोज १५ गते

१. आयोगको स्वरूप र प्रकृति:

महिलाहरूको हक हितको संरक्षण र संबर्द्धन गरी महिलाहरूलाई विकासको मूल प्रवाहमा प्रभावकारी रूपमा समाहित गर्न वि.सं. २०५८ फागुन २३ (७ मार्च २००२) गतेको नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) को निर्णयबाट विधिवत रूपमा राष्ट्रिय महिला आयोगको स्थापना भएको हो । तत् पश्चात् २०६३ सालमा राष्ट्रिय महिला आयोग ऐन र २०६५ सालमा नियमावली जारी भई कार्य सञ्चालन हुँदै आएको थियो । वि.सं.२०७२ मा नेपालको संविधान जारी भए पश्चात् राष्ट्रिय महिला आयोगले संवैधानिक मान्यता प्राप्त गरेपछि आयोगको कार्यक्षेत्र र स्वरूप परिवर्तन भई अधिकार र कर्तव्य समेत संविधानमै तोकिएको छ । आयोगमा १ जना अध्यक्ष र ४ जना सदस्य रहने गरी संवैधानिक व्यवस्था गरिएको छ । आयोगले संवैधानिक स्वरूप प्राप्त गरे पश्चात् लामो अवधिपछि गत २०७७ माघ २१ गते अध्यक्ष र दुईजना सदस्यहरूको नियुक्ति र अन्य दुईजना सदस्यहरूको मिति २०७८ आषाढ १० गते नियुक्ति भई आयोगले पूर्णता प्राप्त गरेसँगै राष्ट्रिय महिला आयोगले आफ्ना गतिविधिहरूलाई तदारुकताका साथ अगाडि बढाएको छ ।

२. आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकार

राष्ट्रिय महिला आयोग ऐन, २०७४ अनुसार आयोगको उद्देश्य बुँदागत रूपमा निम्न बमोजिम रहेको छ ।

- (क) महिलाको हकहित संरक्षण एवं सम्बर्द्धन गर्ने,
- (ख) महिला सशक्तीकरण मार्फत विकासको मूल प्रवाहमा महिला वर्गलाई प्रभावकारी रूपमा समाहित गर्ने,
- (ग) महिलाको समग्र विकास गरी लैंगिक न्याय कायम गर्ने,
- (घ) लैंगिक समानतासँग सम्बन्धित राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सन्धिहरू तथा दस्तावेजको कार्यान्वयनको अनुगमन गर्ने ।

नेपालको संविधानको धारा २५३ बमोजिम राष्ट्रिय महिला आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकार निम्न बमोजिम रहेको छस्

- (क) महिलाको हक हितसँग सरोकार राख्ने, नीति तथा कार्यक्रमको तर्जुमा गरी कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकार समक्ष पेश गर्ने,

(ख) महिलाको हक हितसँग सम्बन्धित कानून वा नेपाल पक्ष भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि वा सम्झौता अन्तर्गतको दायित्व कार्यान्वयन भए वा नभएको विषयमा अनुगमन गरी त्यसको प्रभावकारी पालना वा कार्यान्वयनको उपाय सहित नेपाल सरकार समक्ष सुझाव दिने,

(ग) महिलालाई राष्ट्रिय विकासको मूल प्रवाहमा समाहित गर्ने तथा राज्यका सबै निकायमा समानुपातिक सहभागिता सुनिश्चित गर्ने मौजुदा नीति तथा कार्यक्रमको समीक्षा, अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने, महिला विरुद्धका भेदभाव तथा सामाजिक कुरीति विरुद्ध जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने वा गराउने ।

(घ) लैंगिक समानता, महिला सशक्तीकरण तथा महिलासँग सम्बन्धित कानूनी व्यवस्थाको अध्ययन, अनुसन्धान गरी त्यस्ता कानूनमा गर्नुपर्ने सुधारका सम्बन्धमा सम्बन्धित निकायलाई सिफारिस गर्ने र सोको अनुगमन गर्ने,

(ङ) महिला अधिकारसँग सम्बन्धी नेपाल पक्ष भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि वा सम्झौतामा भएको व्यवस्था बमोजिम नेपालले पठाउनुपर्ने प्रतिवेदन तयारीका सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने,

(च) महिला हिंसा वा सामाजिक कुरीतिबाट पीडित भएको वा महिला अधिकार प्रयोग गर्न नदिएको वा बञ्चित गरेको विषयमा कुनै व्यक्ति वा संस्था विरुद्ध मुद्दा दायर गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएमा कानून बमोजिम अदालतमा मुद्दा दायर गर्न सम्बन्धित निकाय समक्ष सिफारिस गर्ने ।

राष्ट्रिय महिला आयोगले निर्णय गरी आफ्नो काम, कर्तव्य र अधिकारमध्ये कुनै काम, कर्तव्य र अधिकार आयोगको अध्यक्ष, कुनै सदस्य वा नेपाल सरकारको कुनै कर्मचारीलाई तोकिएको शर्तको अधीनमा रही प्रयोग तथा पालन गर्ने गरी प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

राष्ट्रिय महिला आयोगको अन्य काम, कर्तव्य, अधिकार तथा तत्सम्बन्धी अन्य व्यवस्था संघीय कानून बमोजिम हुनेछ भन्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेको पाइन्छ ।

२.२ राष्ट्रिय महिला आयोग ऐन, २०७४ बमोजिम आयोगको काम, कर्तव्य तथा अधिकार देहाय बमोजिम तोकिएको छः

क) महिला सशक्तीकरणका लागि महिलासँग सम्बन्धित नीतिगत, कानूनी व्यवस्था तथा नेपाल सरकारका कार्यक्रमको समीक्षा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने र त्यस्ता नीति तथा कार्यक्रम लैङ्गिक न्यायको दृष्टिकोणबाट प्रभावकारी भए नभएको विश्लेषण गरी सुधार गर्नको लागि नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने ।

ख) संविधान तथा कानून प्रदत्त महिलाको अधिकार सम्बन्धी व्यवस्थाको कार्यान्वयनको बारेमा अध्ययन तथा अनुसन्धान गरी त्यस्ता व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने ।

ग) महिला विरुद्धको हिंसा वा विभेदको कारणबाट उत्पन्न कुनै समस्या वा विशेष अवस्थाको बारेमा अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यस्तो अवस्था उत्पन्न हुन नदिनको लागि अवलम्बन गर्नु पर्ने रणनीतिहरूको बारेमा नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने ।

घ) महिलालाई आत्मनिर्भर बनाउन तथा सशक्तीकरणको लागि पूँजी, स्रोत, साधन र प्रविधिमा महिलाको पहुँच बढाउन आवश्यक उपायहरूबारे सम्बन्धित निकायलाई सिफारिश गर्ने ।

ङ) महिलाको हक हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा महिलाको सशक्तीकरणका लागि आवश्यक सूचना, जानकारी एव. चेतनामूलक कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

च) महिला विरुद्धका सबै प्रकारका हिंसा र विभेद अन्त्य गर्न त्यस्तो हिंसा र विभेद सृजना गर्ने कुरीति र अन्धविश्वास हटाउन आवश्यक कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

छ) महिला विरुद्धको हिंसा वा विभेदको कारण सामाजिक रूपमा बहिष्करण वा जोखिम वा विस्थापित वा पीडित महिलालाई सुरक्षा केन्द्र वा पुनस्थापना केन्द्रमा पठाउने व्यवस्थाको लागि सिफारिस गर्ने वा गराउने ।

ज) आयोगले गरेका सिफारिसको कार्यान्वयनको अवस्थाको अनुगमन गर्ने वा गराउने ।

झ) सदस्य तथा आयोगको कर्मचारीको लागि आचारसंहिता बनाई लागू गर्ने ।

ञ) आयोगको वार्षिक कार्यक्रम स्वीकृत गर्ने ।

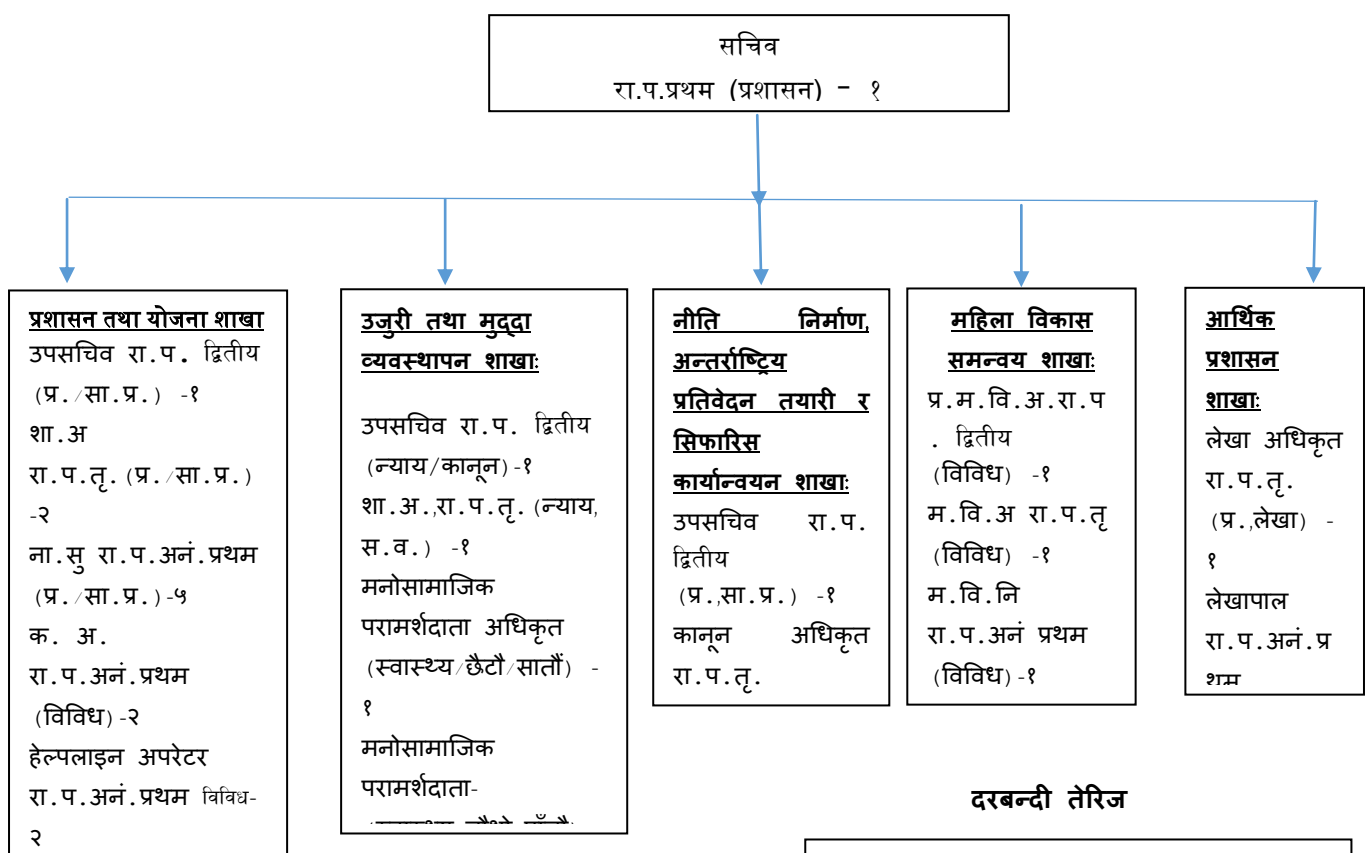
आयोगले सम्पादन गर्दै आएका मुख्य कार्यहरू:

- क) महिलाको हक, हित र अधिकारको विषयमा सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- ख) नेपाल सरकार तथा अन्य निकायबाट सञ्चालन भएका महिला विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको अनुगमन गर्ने,
- ग) महिला सरोकारका क्षेत्रमा अध्ययन, अनुसन्धान गरी सिफारिश गर्ने,
- घ) सरोकारवाला निकायहरूसँग साझेदारी तथा समन्वय गर्ने,
- ङ) "खबर गरौं ११४५ हेल्पलाइन सेवा" मार्फत् हिंसा पीडित महिलाहरूलाई कानुनी तथा मनोपरामर्श गरी न्यायिक उपचारको लागि सहयोग गर्ने ।

३. आयोगको संगठन तालिका

आयोगको स्वीकृत दरवन्दी र संगठन तालिका देहाय बमोजिम रहेको छः

राष्ट्रिय महिला आयोगको संगठन संरचना

दरबन्दी तेरिज

सचिव रा.प. प्र. (प्र) - १
 उ.स. रा.प. द्वि. (प्र) - २
 उ.स.कानून रा.प. द्वि - १
 प्र.म.वि.अ. - १
 शाखा अधिकृत रा.प. तृ - २
 कानून अधिकृत रा.प.तृ - १
 शा.अ. स.व.रा.प. तृ - १
 ले.अ. रा.प. तृ (सा.प्र) - १
 म.वि.अ. रा.प. तृ (विविध) - १
 मनोसामाजिक परामर्शदाता - छैटौ/सातौं - १

राष्ट्रिय महिला आयोगले संबैधानिक आयोगको हैसियत प्राप्त गरेसँगै संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण (O&M Survery) गरी नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएको दरबन्दी अनुसार आयोगमा हाल कुल ३८ दरबन्दी रहेको छ । जसमा राजपत्रांकित १२, राजपत्र अनंकित १२ र श्रेणीविहीन १४ दरबन्दी रहेको छ । यस अवधिमा कुल दरबन्दीमध्ये राजपत्रांकित ११ पद, राजपत्र अनंकित ९ गरी जम्मा २० पद पूर्ति भएको छ भने विभिन्न श्रेणीका पदमा रहेका अन्य कर्मचारीहरु अन्यत्र कामकाजमा खटिएको अवस्था छ ।

मौजुदा दरबन्दी र पदपूर्तिको अवस्था:

सिं.नं	पद	श्रेणी/तह	सेवा	समूह/उपसमूह	मौजुदा दरबन्दी	पदपूर्ति	रिक्त	कैफियत
१	सचिव	रा.प.प्रथम	प्रशासन	सामान्य प्रशासन	१	१	-	
२	उपसचिव	रा.प.द्वितीय	प्रशासन	सामान्य प्रशासन	२	२	-	
३	उपसचिव	रा.प.द्वितीय	न्याय	कानून	१	१		
४	प्रमुख महिला विकास अधिकृत	रा.प.द्वितीय	विविध		१	१	-	
५	शाखा अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन	सामान्य प्रशासन	२	२	-	
६	कानून अधिकृत	रा.प.तृतीय	न्याय	कानून	१	१	-	

७	शाखा अधिकृत	रा.प.तृतीय	न्याय	सरकारी वकिल	१	१	-	
८	लेखा अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन	लेखा	१	१	-	
९	महिला विकास अधिकृत	रा.प.तृतीय	विविध		१	१	-	
११	मनोसामाजिक परामर्शदाता	छैटौं/सातौं	स्वा स्थय		१	१	-	कामकाज
१२	नायब सुब्बा	रा.प.अनं प्रथम	प्रशासन	सामान्य प्रशासन	७	७	-	
१३	लेखापाल	रा.प.अनं प्रथम	प्रशासन	लेखा	१	१	-	
१४	मनोसामाजिक परामर्शदाता	चौथो/पाँचौं	स्वा स्थय		१	१	-	कामकाज
१५	महिला विकास निरिक्षक	रा.प.अनं प्रथम	विविध		१	१	-	काज
१६	कम्प्यूटर अपरेटर	रा.प.अनं प्रथम	विविध		२	१	१	
१७	हेल्पलाईन अपरेटर	रा.प.अनं प्रथम	विविध		२	-	२	कामकाज
१८	हलुका सवारी चालक	श्रेणी विहिन			७	७	-	
१९	का.स./मा ली /स्वीपर/गार्ड	श्रेणी विहिन			७	७	-	
	जम्मा				३८	३५	३	

आयोगमा घरेलु हिंसा, महिला माथिको हिंसा, दुर्व्यवहार, शोषण तथा विभेदमा परेका महिला तथा बालिकाहरूलाई तत्काल सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले नेपाल सरकारबाट अस्थायी दरबन्दी स्वीकृत गरी नेपाल सरकारकै बजेटबाट "खबर गरौं ११४५ हेल्पलाइन सेवा" सञ्चालन गरिएको छ । उक्त सेवा सञ्चालनका लागि निम्न पदहरूमा कर्मचारीहरू करार सेवामा नियुक्ती भई कार्यरत रहेका छन् ।

क्रम संख्या	पद	संख्या	कैफियत
१	सूचना प्रविधि अधिकृत (रा.प.तृतीय)	१	
२	कानुन अधिकृत (रा.प.तृतीय)	२	
३	मनोसामाजिक विमर्शकर्ता (रा.प.तृतीय)	१	
४	हेल्पलाइन अपरेटर (रा.प.अनं. प्रथम)	१०	
५	कार्यालय सहयोगी (श्रेणी विहिन)	२	
७	ह.स.चा.. (श्रेणी विहिन)	१	
	जम्मा	१७	

४. आयोगको शाखागत कार्य विवरण

आयोगमा रहेका शाखाहरूबाट निम्न बमोजिम कार्य सम्पादन हुने गरी जिम्मेवारी तोकिएको छ ।

प्रशासन तथा योजना शाखा

- अन्य शाखाहरूसँगको समन्वयमा व्यवस्थित रूपमा कार्यालय सञ्चालन गराउने,
- आयोगको सवारी साधन लगायत भौतिक स्रोत साधनको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने,
- कर्मचारीहरूको व्यक्तिगत विवरण व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य,

- कार्यालयको दैनिक कार्य सञ्चालन गर्ने सम्बन्धी कार्य,
- तालिम, गोष्ठी, सेमिनार, बैठक सम्बन्धी कार्य,
- पुरस्कार तथा विभागीय सजाय सम्बन्धी कार्य,
- आयोगमा रहेका कर्मचारीको व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य,
- आयोगको मासिक, चौमासिक र वार्षिक प्रतिवेदन तयार गर्ने सम्बन्धी कार्य,
- पुस्तकालय व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य,
- सूचना केन्द्रको व्यवस्थापन तथा अध्ययन अनुसन्धानसँग सम्बन्धी सामग्रीको संकलन र अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने,
- नागरिक वडापत्रःगुनासा सम्बन्धी कार्य,
- खरीद गर्नुपर्ने सामानको सिफारिस गर्ने सम्बन्धी कार्य,
- आयोगको वार्षिक तथा आवधिक कार्ययोजना र रणनीतिक योजना तर्जुमा सम्बन्धी कार्य,
- वार्षिक बजेट योजना तथा कार्यक्रम तयारी गर्ने,
- आयोगबाट प्रकाशन गरिने सामग्रीको उत्पादन, प्रकाशन र वितरण योजना तयार गर्ने,
- स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको कार्ययोजना (Work Plan) कार्यान्वयन तथा अनुगमन निमित्त सुचकाङ्कहरु तथा लक्ष्य निर्धारण सम्बन्धी कार्य,
- आयोगका कर्मचारीहरुको क्षमता र वृत्ति विकास गर्ने सम्बन्धी कार्य,
- तथ्याङ्क संकलन र व्यवस्थापन, सूचना संकलन, संग्रह, अभिलेखन र सम्पादन सम्बन्धी कार्य गर्ने,
- हिंसा पीडित महिलालाई सहयोग पुऱ्याउन सञ्चालित खबर गरौं ११४५ हेल्पलाईन सेवा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य,
- अन्य शाखाको कार्य विवरणमा नपरेको कार्यहरु गर्ने ।

ख) महिला विकास समन्वय शाखा

- स्थानीयतहमा महिला विकास सम्बन्धी कार्यको व्यवस्थापन गर्न एकाइ, जनशक्तिको व्यवस्थापन र कार्यक्रमको कार्यान्वयनको अवस्थाको अनुगमन गर्ने,
- लैङ्गिक सम्पर्क बिन्दुहरुको अवस्थाको लेखाजोखा गर्ने, लैङ्गिक सम्पर्क बिन्दुबाट भएका कार्यहरुको कार्यान्वयन पक्षको अनुगमन तथा समीक्षा गरी भूमिका प्रभावकारी बनाउन पृष्ठपोषण गर्ने सम्बन्धी कार्य,

- महिला तथा किशोरीमाथि हुने तथा भइरहेको हिंसा नियन्त्रणको लागि निरोधात्मक, उपचारात्मक कार्यक्रमहरु सम्बन्धी कार्य,
- महिला हिंसा नियन्त्रणको लागि सरोकारवाला निकायसँग समन्वय तथा सहकार्य गरी निरन्तर अनुगमन गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्य,
- महिलाहरुको आर्थिक सशक्तीकरणका लागि पूँजी, स्रोत साधन र प्रविधिमा पहुँच तथा आत्मनिर्भर, रोजगारी तथा उद्यमशीलता प्रवर्द्धनको लागि सम्बन्धित सरोकारवाला निकायसँग निरन्तर छलफल तथा समन्वय गर्ने कार्य,
- लैङ्गिक समानता, महिला सशक्तीकरण तथा लैङ्गिक समानता, महिला सशक्तीकरण तथा लैङ्गिक समानता, महिला सशक्तीकरण तथा लैङ्गिक हिंसा निवारणका लागि पुरुष, किशोरकिशोरीहरु, अभिभावकहरुको सहभागिता बढाउने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सम्बन्धित निकाय तथा स्थानीयतहसँग समन्वय तथा सहकार्य सम्बन्धी कार्य,
- विपद् व्यवस्थापन तथा प्रतिकार्यका सम्बन्धमा महिला तथा संकटापन्न समूहको विशेष संरक्षणको सम्बन्धमा गरिएका कार्यहरुको अनुगमन तथा पृष्ठपोषण सम्बन्धी कार्य,
- नेपालको संविधानमा महिला हक अधिकारसँग सम्बन्धित प्रावधान तथा व्यवस्था अनुसार महिला सशक्तीकरण तथा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण सम्बन्धी नीति, कार्यक्रमको विवरण संकलन सम्बन्धी कार्य,
- लैङ्गिक समानता तथा सशक्तीकरणका लागि बाधकको रूपमा रहेका प्रथा, परम्परा, कुरीति विरुद्धका अभियान आमसहभागितामा सञ्चालन गर्ने गरी आवश्यक कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धी कार्य,
- महिला हिंसा निवारणका लागि अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन आश्रयसेवा प्रदान गर्ने तथा मनोसामाजिक विमर्शसेवा प्रदान गर्ने संस्थाहरुको विवरण अद्यावधिक गरी पीडितलाई सेवा आवश्यक भएको अवस्थामा सेवा प्रवाहका लागि कार्यरत संस्था तथा सम्बन्धित स्थानीयतहमा समन्वय गर्ने,
- महिला विकाससँग सम्बन्धित विभिन्न समसामयिक विषयमा अनुसन्धान गर्न गराउन सरोकारवाला निकायसँग समन्वय गर्नुका साथै स्वीकृत कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- महिला केन्द्रित अर्थतन्त्र, महिलाको व्यवसायिक सीप, क्षमता विकास तथा बजार व्यवस्थापन सम्बन्धमा अध्ययन तथा अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यहरु,

ग) नीति निर्माण, अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवेदन तयारी र सिफारिस कार्यान्वयन शाखा

- महिलाको हकहितसँग सम्बन्धित कानून वा नेपाल पक्षराष्ट्र भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौताको पूर्ण र प्रभावकारी पालनाका साथै अन्तर्गतको दायित्व कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धमा नियमित अनुगमन गरी सही कार्यान्वयनका लागि उपाय सहित नेपाल सरकारका लागि सुझाव तयार गर्ने,
- महिला अधिकारसँग सम्बन्धित नेपाल पक्षराष्ट्र भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि वा सम्झौतामा भएको व्यवस्था अनुसार नेपालले पठाउनु पर्ने प्रतिवेदन तयारीका सम्बन्धमा नेपाल सरकारका लागि सुझाव तयार गर्ने कार्य,
- नेपाल पक्षराष्ट्र भएका सन्धि सम्झौताको नियमित प्रतिवेदन तथा प्रतिवेदनमाथि सरकारलाई दिइएका सुझाव तथा निष्कर्षको विवरण अधावधिक गर्ने सम्बन्धी कार्य,
- महिला सशक्तीकरणको सम्बन्धमा आवश्यक नीति तथा कानून निर्माण तथा कार्यान्वयनका विषयमा अन्य सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायसँग सञ्चार, समन्वय र सहकार्य गर्ने कार्य,
- आयोगको कार्यक्षेत्रसँग सम्बन्धित विषयमा आवश्यक नीति र कानून निर्माण गर्न अध्ययन अनुसन्धान गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने सम्बन्धी कार्य,
- आयोगले सम्पन्न गरेका कामहरूको विश्लेषण तथा भावी कार्यदिशाका सम्बन्धमा आवश्यक सुझाव तयार पार्ने सम्बन्धी कार्य,
- सञ्चार माध्यममा प्रकाशित महिला सरोकारका समाचारहरूको विश्लेषण गरी आवश्यक नीतिगत सुझाव तयार गर्ने सम्बन्धी कार्य,
- सञ्चार माध्यम एवं महिला सरोकारका क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्थाहरूको विवरण अद्यावधिक गर्ने सम्बन्धी कार्य ।

घ) उजुरी तथा मुद्दा व्यवस्थापन शाखा

- आयोग विरुद्ध परेका रिट निवेदन सम्बन्धी कार्य,
- आयोगलाई आवश्यक परेको विषयमा कानूनी राय दिने सम्बन्धी कार्य,
- आवश्यक कानून निर्माण सम्बन्धी कार्य,
- आयोग र हेल्पलाइन अन्तर्गतका उजुरी व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य,
- आयोगमा प्राप्त हुन आएको उजुरी दर्ता, कारवाही र प्रारम्भिक छानविन सम्बन्धी कार्य,

- उजुरी व्यवस्थापनको ब्रमममा आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित निकायहरुमा समन्वयका लागि सिफारिस र आदेश तयार गरी पेश गर्ने,
- कानून बमोजिम मेलमिलाप गराउने सम्बन्धी कार्य,
- उजुरी सिफारिसको अनुगमन सम्बन्धी कार्य,
- नीति निर्माण, कानून निर्माण तथा राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता कार्यान्वयनको विषयमा कानूनी राय प्रदान गर्ने सम्बन्धी कार्य,
- तत्कालीन घटना अनुगमन गरी सोको अनुसन्धान गर्ने र मुद्दा दायर गर्नुपर्ने तथा महिला हिंसा र महिला अधिकार प्रयोग गर्न नदिएको विषयमा मुद्दा दायर गर्ने सम्बन्धी कार्य,
- पीडितका लागि आवश्यक मनोसामाजिक परामर्श, निःशुल्क कानूनी सहायता, अल्पकालीन तथा दीर्घकालिन आश्रय तथा पुर्नस्थापना जस्ता सेवाका लागि सिफारिस गर्ने सम्बन्धी कार्य,
- महिला हिंसा नियन्त्रणका लागि सरोकारवाला निकायसँग समन्वय तथा सहकार्य गरी निरन्तर अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने कार्य,
- महिलासँग सम्बन्धित कानूनी व्यवस्था र सोको कार्यान्वयन सम्बन्धमा अध्ययन, अनुसन्धान सम्बन्धी कार्य,
- महिलाका हक हितसँग सम्बन्धित नीति तथा कानूनहरुको अध्ययन, अनुसन्धान तथा लैङ्गिक विश्लेषण गरी सरकार समक्ष पेश गर्न सुझाव तयार गर्ने सम्बन्धी कार्य,
- महिला हिंसाका घटनासँग सम्बन्धित सूचनाहरुको अभिलेखीकरण र अध्ययन गर्ने गराउने सम्बन्धी कार्य,
- पीडितसँग आश्रित बालबालिका विशेष सेवा सम्बन्धी कार्य ।

ड. आर्थिक प्रशासन शाखा

- आयोगको वार्षिक बजेट तर्जुमामा सहयोग गर्ने,
- निकासा एवं खर्चको प्रबन्ध मिलाउने,
- निकासा रकमको खर्च हिसाब रीतपूर्वक राख्ने,
- खर्चको फाँटवारी तथा आर्थिक विवरण कार्यालय प्रमुखबाट स्वीकृत गराई सम्बन्धित निकायमा तोकिएको समयभित्र पठाउने र लेखापरीक्षण गराउने,
- आयोगका कार्यक्रमहरुको आर्थिक पक्षको अनुगमन गर्ने,

- पेशकी बेरुजुको लगत राख्ने, सम्परीक्षण गराउने एवं पेशकी फर्छ्यौट गर्ने र अद्यवधिक गराउने,
- आय व्ययको आन्तरिक एवं अन्तिम लेखापरीक्षण गर्ने, गराउने,
- आयोगको आर्थिक कारोबारसम्बन्धमा कार्यालय प्रमुख तथा अन्य शाखालाई राय प्रदान गर्ने।

५ आयोगबाट प्रदान गरिने सेवा:

यस आयोगले निम्न प्रकारको सेवाहरु प्रदान गर्दै आइरहेको छ ।

- महिलासँग सम्बन्धित कानूनी व्यवस्थाको अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसमा गर्नुपर्ने सुधारका सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने र अनुगमन गर्ने,
- नेपाल सरकार पक्षधर भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौतामा नेपालले पठाउनु पर्ने प्रतिवेदनको सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई सहयोग पुऱ्याउने र सुझाव दिने,
- लैङ्गिक बजेट विनियोजन भए नभएको, महिला मैत्री वातावरण भए नभएको अनुगमन गरी नेपाल सरकारलाई प्रतिवेदन उपलब्ध गराउने,
- घरेलु हिंसा र महिला हिंसामा परेका पीडित महिलाहरुको उजुरी लिइ दुई पक्षबीच छलफल गराई आवश्यक प्रक्रिया अघि बढाउने । यसका साथै आयोगले विभिन्न संघसंस्थाहरूसँग समन्वय गरेर निम्नानुसारको थप सेवा पनि प्रदान गर्दै आइरहेको छ ।

मनोसामाजिक परामर्श सेवा: पीडितहरुलाई निजको स्थिति सामान्य गर्न मनोसामाजिक परामर्श सेवा सञ्चालन गरिएको छ ।

कानूनी परामर्श सेवा: आयोगमा पीडितहरुको लागि निशुल्क कानूनी सेवा समेत उपलब्ध गराउन गरिएको छ ।

अल्पकालीन आश्रय सेवा: घर परिवारमा मिलेर बस्न नसक्ने पीडितहरुको सुरक्षालाई ध्यानमा राखी अल्पकालीन आश्रयस्थलको समेत व्यवस्था गरिएको छ ।

आकस्मिक सहायता: पीडितहरुलाई ध्यानमा राखी तत्काल औषधीउपचार, घरसम्म जान यातायात खर्च तथा खानपिनको लागि न्यूनतम सहयोग गर्दै आइरहेको छ ।

६. सेवा प्रदान गर्ने निकायको शाखा र जिम्मेवार अधिकारी

क्रम संख्या	शाखा	पद	जिम्मेवार कर्मचारी	कैफियत
१	प्रशासन तथा योजना शाखा	उपसचिव शाखा अधिकृत शाखा अधिकृत/सूचना अधिकारी	गिरिराज जवाली शुशिला पंथ चन्द्रा थापा	
२	उजुरी तथा मुद्दा व्यवस्थापन शाखा	उपसचिव (कानून) शाखा अधिकृत (सरकारी वकिल)	चमिला भट्टराई उषा गजमेर	
३	नीति निर्माण, अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवेदन तयारी र सिफारिस कार्यान्वयन शाखा	उपसचिव कानून अधिकृत	सीता निरौला आश्रुती पोखरेल	
४	महिला विकास समन्वय शाखा	प्रमुख महिला विकास अधिकृत महिला विकास अधिकृत	सीता अधिकारी रोशनी श्रेष्ठ	
५	आर्थिक प्रशासन शाखा	लेखा अधिकृत	श्रीभद्र गौतम	

७. सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने दस्तुर र अवधि

आयोगमा उजुरी दर्ता गर्दा कुनै किसिमको शुल्क लाग्ने छैन ।

८. निर्णय गर्ने प्रक्रिया र अधिकारी

नेपालको संविधान, राष्ट्रिय महिला आयोग ऐन, २०७४ र अन्य प्रचलित कानून बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकार बमोजिम तोकिएको शर्तको अधीनमा रही अधिकारको प्रयोग र पालना गर्ने गरी निर्णय गरिन्छ ।

९. निर्णय उपर उजुरी सुन्ने अधिकारी

आयोगका अध्यक्ष तथा सदस्यहरु र आयोगका सचिव

१०. सम्पादन गरेको कामको विवरण

आयोगले आ.व.२०८०/०८१ को श्रावण १ देखि असोज मसान्तसम्मको त्रैमासिक अवधिमा आयोगबाट सम्पन्न भएका मुख्य कार्यक्रम, अनुगमन तथा अन्य गतिविधिहरु देहाय बमोजिम रहेका छन्:

(क) ज्येष्ठ नागरिकमाथि हुने अवहेलना, दुर्व्यबहार र हिंसा विरुद्ध ज्येष्ठ महिलाको सुरक्षाको सवालमा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम

राष्ट्रिय महिला आयोगको आयोजनामा अन्तर्राष्ट्रिय ज्येष्ठ नागरिक दिवसको अवसरमा आयोजित ज्येष्ठ नागरिकमाथि हुने अवहेलना, दुर्व्यबहार र हिंसा विरुद्ध ज्येष्ठ महिलाको सुरक्षाको सवालमा अन्तरकृया कार्यक्रम आयोगका अध्यक्ष कमला कुमारी पराजुलीको अध्यक्षतामा र सदस्यहरुको उपस्थितिमा सम्पन्न भयो । कार्यक्रममा माननीय मन्त्री सुरेन्द्र राज आचार्य प्रमुख अतिथीको रुपमा उपस्थित हुनु भई कार्यक्रमलाई सम्बोधन गर्नु भयो । कार्यक्रमको उद्देश्य सहित आयोगका माननीय सदस्य सावित्रा कुमारी शर्माले स्वागत मन्तव्य व्यक्त गर्नु भयो । आयोगका माननीय सदस्य कृष्णकुमारी पौडेल खतिवडाले युवा नेपाली विदेशिने प्रचलनका कारण ज्येष्ठ नागरिकले सन्तानबाट आवश्यक सेवा नपाउने र मृत्युपछि पनि वरफको सिरानी राखेर सन्तानको प्रतिकक्षा गर्नुपर्ने दुःखद स्थिति रहेको कुरा राखी मन्तव्य व्यक्त गर्नु भयो ।

कार्यक्रममा नेपाल सरकारका पूर्व सचिव एवं पूर्व प्रमुख सूचना आयुक्त कृष्णहरि बास्कोटा र महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयका उपसचिव विनोद कुमार दाहालद्वारा कार्यपत्र प्रस्तुति सहित सहजीकरण भएको थियो । कार्यक्रममा ज्येष्ठ नागरिकहरु, ज्येष्ठ नागरिकको अधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सरकारी निकायका प्रतिनिधीहरु, कलेजका विद्यार्थीहरु प्राध्यापकहरु, ज्येष्ठ नागरिक अधिकारकर्मीहरु, महिला अधिकारकर्मीहरु तथा सञ्चारकर्मीहरुको उपस्थिती रहेको थियो ।

(ख) बालिका तथा किशोरीमाथि हुने अपहेलना, हिंसा र दुर्व्यवहार विरुद्धको अन्तर्क्रिया

२०८० असोज २५ गते अन्तर्राष्ट्रिय बालिका दिवसको अवसरमा बालिका तथा किशोरीमाथि हुने अपहेलना, हिंसा र दुर्व्यवहार विरुद्ध राष्ट्रिय महिला आयोगको आयोजनामा सहरी विकासमन्त्री माननीय सीता गुरुडज्यूको प्रमुख आतिथ्यतामा, राष्ट्रिय महिला आयोगको माननीय अध्यक्ष कमला पराजुलीज्यू को अध्यक्षतामा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भयो ।

कार्यक्रममा आयोगका माननीय सदस्य सावित्रा कुमारी शर्माले उद्देश्य सहित स्वागत मन्तव्य राख्नुभएको थियो भने माननीय सदस्य कृष्ण कुमारी खतिवडाले बालिका र किशोरीहरू विरुद्ध भएको हिंसा र दुर्व्यवहारका किसिम र त्यसको असर बारे मन्तव्य राख्नुभएको थियो । त्यसैगरी कार्यक्रममा हाल हाम्रो समाजमा बालिकाको अवस्था, बालबालिका सम्बन्धी कानून, बालिकामाथि हुने गरेका विभेद, दुर्व्यवहार र हिंसाका प्रवृत्तिहरू, चुनौतिहरू र बालिका शसक्तिकरणका लागि विभिन्न सरोकारवाला निकाय र राज्यले गर्नुपर्ने नीतिगत व्यवस्था लगायतका विषयमा छलफल भयो ।

बालबालिकाको सवालमा लामो समयदेखि काम गर्दै आउनुभएका सुम्निमा तुलाधरले बालिकाका सवालबारे प्रस्तुत गर्नुभएको अनुसन्धानात्मक र विश्लेषणात्मक कार्यपत्र पश्चात सहभागी किशोरीहरू, अतिथि तथा प्रमुख अतिथिले राष्ट्रिय महिला आयोगले महिला भित्रपनि विभिन्न उमेर, समुदाय र सवाललाई प्राथमिकतामा राखेर कार्यक्रम गरेकोमा प्रशंसा गर्दै बालिका तथा किशोरीको शिक्षा, स्वास्थ्य, सुरक्षा र शसक्तिकरणका लागि नीतिगत सुझाव सहित सहभागी तथा अतिथिहरूले मन्तव्य राख्नुभयो ।

माननीय सहरी विकासमन्त्री माननीय सीता गुरुड ज्यूले बालिका तथा किशोरीको सवालमा गम्भिर भएर राष्ट्रिय महिला आयोगको निमन्त्रणामा प्रमुख अतिथिको रूपमा उपस्थित भएर सबै सरोकारवाला निकायहरू र सरकारबीच समन्वय र सहकार्य सहित गर्नुपर्ने महत्वपूर्ण कार्यहरू, योजना र नीतिगत विषयमा सुझाव र प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नुभएको थियो।

(ख) आयोगको १६औं वार्षिक प्रतिवेदन पेश

राष्ट्रिय महिला आयोगले आ.व. २०७९/८० मा आयोगबाट सम्पन्न भएका कामकारबाहीको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी आयोगको सोही वार्षिक प्रतिवेदन मिति २०८० असोज २६ गते सम्माननीय राष्ट्रपतिसमक्ष पेश गरेको छ । प्रतिवेदन पेश गर्नुहुँदै आयोगका अध्यक्ष माननीय कमला कुमारी पराजुलीले प्रतिवेदनको कार्यकारी सारांश प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । उक्त कार्यक्रममा आयोगका माननीय सदस्य ज्यूहरु,आयोगका सचिब ज्यू तथा कर्मचारीहरुको उपस्थिती रहेको थियो । सम्माननीय राष्ट्रपति श्री रामचन्द्र पौडेलज्यूले महिलाको सशक्तीकरण गर्दै नीतिगत तहमा अर्थपूर्ण सहभागिता पुर्याउन आयोगले निर्वाह गर्दै आएको भूमिकालाई अझ प्रभावकारी बनाउन सुझाव दिनुभयो ।

(ग) स्थलगत अनुगमन

- मिति २०८०/०५/०५ मा राष्ट्रिय महिला आयोगका माननीय सदस्य विद्या कुमारी सिन्हाज्यूको संयोजकत्वमा मधेश प्रदेशको जनकपुरधाम उपमहानगरपालिका वडा नं ९,थापाचोक बस्ने आरती शाहको दाहिजोको निहुमा परिवारबाटै हत्या भएको घटनामा दोषीलाई कारवाही र पिडितलाई न्याय दिलाउने उदेश्यले आवश्यक विवरण लिन स्थलगत अनुगमन कार्य सम्पन्न भयो । अनुगमनको क्रममा प्रादेशिक आस्पताल जनकपुरको उपनिर्देशक, पोष्टमार्टम गर्ने चिकित्सक लगायतका कर्मचारिहरुसंग छलफल गरी आवश्यक जानकारी लिने कार्य भयो । जनकपुरधाम उपमहानगरपालिकाको न्यायिक समितिका संयोजक एवं उपमेयर,वडा अध्यक्ष र जनाप्रतिनिधिहरुसंग पिडितलाई न्यायमा पहुच दिलाउने बिषयमा छलफल भयो । जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा पुगी प्रमुख जिल्ला अधिकारी ,प्रहरी उपरीक्षक तथा प्रहरी कर्मचारीहरुसंग समेत पिडितलाई न्यायको पहुचमा पुर्याउने बिषयमा छलफल भयो । मधेश प्रदेशका माननीय मुख्यमन्त्री सरोज यादवज्यू संग काठमाडौंमा भेट गरी छलफल गरी पीडितलाई न्याय दिलाउने बिषयमा राष्ट्रिय महिला आयोग र प्रदेश सरकारले आ-आफ्नो तर्फबाट प्रयास गर्ने बिषयमा छलफल भयो । हिंसाबाट पिडित महिलाहरुको न्यायका लागि प्रदेश सरकारबाट हुनसक्ने प्रयासहरु आघिबढाउने जानकारी समेत माननीय मुख्यमन्त्रीज्यूबाट भयो । उक्त घटनाको पीडित परिवारलाई न्यायको लागि क्षतिपुर्ति र पीडकलाई कानूनले तोकेबमोजिमको सजाय दिलाउन माग गर्दै पिडीत परिवार विगत करिब ४ महिनादेखि माईतीघर मण्डलामा धर्नामा रहेको र सो घटनाको स्थलगत अनुगमन राष्ट्रिय महिला आयोगको माननीय

सदस्य विद्या कुमारी सिन्हाज्यूले नेतृत्व गरी सो अनुगमनको प्रतिवेदन प्रतिनिधि सभाको महिला तथा सामाजिक समीतिका सभापति माननीय किरण कुमार साहज्यूलाई मिति २०८०/६/१४ मा बुझाइयो।

- मिति २०८० भाद्र ६ गते राष्ट्रिय महिला आयोगको माननीय अध्यक्ष कमला पराजुलीको नेतृत्वमा उपसचिव सीता अधिकारी, महिला विकास अधिकृत रोसनी श्रेष्ठ सहितको टोलीबाट विभिन्न किसिमको हिंसाको कारण मानसिक रुपमा पीडित भएका, मनोसामाजिक समस्या भएका महिलाको उद्धार, सेवा तथा सुरक्षाको लागि लामो समयदेखि काम गरिरहेको संस्था " कोशीस नेपाल " को अनुगमन तथा अवलोकन गरेको छ । निक्कै असहज परिस्थितिमा पनि हिंसाको कारण विक्षिप्त भएर जोखिम पूर्ण अवस्थामा पुगेका महिलालाई उद्धार गरेर मानवीय सेवा प्रदान गरिरहेको संस्था कोशीस नेपाल अहिले उपत्यकाको मध्य सहर भन्दा अलि टाढा स्वच्छ वातावरणमा अवस्थित छ । आयोगबाट भएको अनुगमन र अवलोकनको क्रममा संस्थाबाट प्रदान भईरहेको सेवा, भौतिक संरचना, सहज वातावरण र अत्यन्तै सेवा भावले समर्पित संचालकहरूको पिडित मैत्री व्यवहार प्रशंसनीय छ ।
- मिति २०८० साउन २९ गते जडीबुटी औषधी उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र लिमिटेडको कार्यालय जडीबुटीमा राष्ट्रिय महिला आयोग माननीय अध्यक्षज्यू को नेतृत्वमा, माननीय सदस्यहरु विद्या कुमारी सिन्हा, जया घिमिरे, सावित्रा कुमारी शर्मा, उपसचिव सीता अधिकारी, सरकारी वकिल उषा गजमेर, मनोविमर्श अधिकृत निर्मला बस्नेत, मनोसामाजिककर्ता तुलसा कटुवाल सहितको टोली बाट स्थलगत अनुगमन गरियो ।नेपाल सरकारको स्वामित्वमा रहेको उक्त केन्द्रमा २२- २५ वर्षदेखि विना नियुक्ति पत्र दैनिक ज्यालादारीमा कार्यरत २६ जना महिला कर्मचारीले आफुहरूले संविधान प्रदत्त प्रजनन् स्वास्थ्यको अधिकार, श्रम ऐन प्रदत्त सामाजिक सुरक्षाको अधिकार लगायतका न्यूनतम अधिकारहरु बाट समेत बञ्चित रहेको । व्यवस्थापन पक्षबाट कार्यस्थलमा महिला श्रमिक उपर दुर्व्यवहार, अपमानजनक व्यवहार, मानसिक हिंसा, आर्थिक हिंसा, श्रम शोषण भएको लगायतका गुनासाहरु सहित राष्ट्रिय महिला आयोगमा दिएको उजुरीको आधारमा आयोगको टोलीद्वारा अध्ययन, अवलोकन र अनुगमन गरिएको हो । अनुगमनको क्रममा कम्पनीमा कार्यरत कर्मचारीहरु (कामदारहरु) संग व्यक्तिगत र सामूहिक रुपमा कुराकानी र छलफल गरी आयोगको टोलीबाट गुनासा र समस्याहरु सुन्ने, पहिचान गर्ने र सहजीकरण गर्ने कार्य भयो । साथै सबै कामदार, कर्मचारीको सामूहिक प्रयत्नबाट कार्यस्थललाई

सहज, अनुशासित, हार्दिक, सम्मानजनक र लैंगिक मैत्री बनाउन माननीय अध्यक्षज्यू बाट सुझाव र निर्देशन पनि भयो । त्यसैगरी, व्यवस्थापन पक्ष (महाप्रबन्धक सहित) संग पनि आयोग को टोलीले बैठकगरी समस्याको कारण, चुनौतिहरू, समाधानका प्रयत्नहरू, हालसम्मको उपलब्धी बारेमा जानकारी लिएर आयोगको तर्फबाट कार्यस्थललाई लैंगिक मैत्री, न्यायपूर्ण, सहज र सम्मानजनक बनाउन व्यवस्थापन पक्षबाट विशेष अभिभावकीय भूमिका निर्वाह गर्न आयोगको तर्फबाट सुझाव र निर्देशन दिने कार्य भयो ।

(घ) हिंसा पीडितको न्यायको लागि विशेष पहल:

- २०८० आश्विन २ गते धनुषाकी आरती शाहको रहस्यमय मृत्यु प्रकरणमा सत्यतथ्य छानविन र दोषीलाई कारबाहीको माग सहित ९१ दिनदेखि मृतक आरतीको बुबा - आमा, भाइ- बहिनी, लगायत परिवारको सदस्यहरू धर्नामा रहेको अवस्थामा राष्ट्रिय महिला आयोगबाट सो घटनालाई समाधान र सहजीकरणको लागि गृह मन्त्रालय, प्रहरी - प्रशासन, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग, मधेसी आयोग लगायत सरोकारवाला क्षेत्र र निकायमा समन्वय र पैरवी गर्ने क्रममा आरती शाहकी बहिनी मनिसा शाह र उनका बुबासंग सो सवालको सम्बोधनको लागि सरकारलाई अझ कसरी थप ध्यानाकर्षण गराउने भन्ने सम्बन्धमा राष्ट्रिय महिला आयोगमा माननीय अध्यक्ष सहित पदाधिकारी र आयोगको उजुरी तथा मुद्दा व्यवस्थापन शाखा प्रमुखसंग छलफल भयो। छलफलमा आयोगबाट सो घटना बारेमा यस अगाडि विभिन्न किसिमले ध्यानाकर्षण गराईएको वारेमा पनि समिक्षा गर्दै निस्कर्षमा अव प्रतिनिधि सभाको महिला तथा सामाजिक मामला समितिमा कुरा राख्ने बारेमा सहमति भयो।
- राष्ट्रिय महिला आयोगबाट समाजमा बढीरहेको विभिन्न किसिमका लैंगिक हिंसा, त्यसको रोकथाम र हिंसा पिडित महिलाको न्यायमा पहुँचको लागि नेपाल प्रहरी र राष्ट्रिय महिला आयोग विचको समन्वय र सहकार्यलाई कसरी प्रभावकारी बनाउने भन्ने सवालमा आज २०८० भाद्र २४ गते प्रहरी महानिरीक्षक सहित नेपाल प्रहरीका वरिष्ठ अधिकृतहरू संग राष्ट्रिय महिला आयोगमा आयोगका अध्यक्ष लगायत पदाधिकारीहरू संग बैठक सम्पन्न भयो।बैठकमा विशेष गरी मधेस प्रदेशमा घटीरहेका घरेलु तथा लैंगिक हिंसाका घटनाका (जवरजस्ती करणी, बोक्सीको आरोपमा हिंसा, तथा लक- दाईजो लगायतका कारण घरेलु हिंसा) पिडितको न्यायमा पहुँच पुग्नु

नसकेको, दोषीलाई कारवाहीको दायरामा ल्याएर कानून बमोजिम दण्डित गर्न नसकेको, कारवाहीको दायरामा ल्याएर पनि विभिन्न किसिमका दवावका कारण पिडित होस्टाएल भएर आरोपित उन्मुक्ति हुने अवस्था बारेमा छलफल भयो । सोही क्रममा धनुषाकी आरती शाहको घटनाको सत्य-तथ्य छानविन र दोषीलाई कारवाहीको माग राखेर पिडित परिवार अढाई महिना भन्दा बढी समयदेखि माईतीघर मण्डलामा धर्नामा बसिरहेको अवस्थामा गृहमन्त्रालय र प्रहरी प्रशासनबाट उनीहरुको मागको कुनै सुनुवाई नभएको विषयमा पिडित परिवारबाट बारम्बार न्यायको माग गर्दै गुनासो आईरहेको हुँदा सो समस्यालाई तत्काल समाधान गर्न पहल गर्ने बारेमा समेत छलफल भयो । छलफलको क्रममा नेपाल प्रहरीबाट उक्त घटनाको सत्यतथ्य छानविनको लागि टोली खटाई सकेको र यथासक्य चाँडै यथार्थ पत्ता लगाई दोषीलाई कानूनी कारवाही र पिडित परिवारलाई न्याय दिलाउनका लागि पहल भईरहेको ब्रिफिङ भयो । सोही क्रममा आयोगको तर्फबाट जतीसक्दो चाँडै धर्नामा बसीरहेका आरती शाहको आमा- वुवा, भाइ- बहिनी लगायत परिवारको शारिरिक, मानसिक स्वास्थ्य अवस्थाको समेत ख्याल गर्दै उनीहरुलाई न्यायको प्रत्याभूति गराउन पिडितका सवालहरुको सम्बोधन सहित विशेष पहल गरिदिन सुझाव सहित सिफारिस गरियो।

(ड) समन्वय बैठक

- मिति २०८० भाद्र १२ गते राष्ट्रिय महिला आयोगमा महिला अधिकार सम्बन्धी विभेदपूर्ण तथा बाझिएका कानूनहरु सम्बन्धमा संविधानसभा सदस्य तथा राष्ट्रिय महिला आयोगको संस्थापक सदस्य विन्दा पाण्डे, संविधानसभा सदस्य तथा वरिष्ठ अधिवक्ता खिमलाल देवकोटा, नेपाल वार एसोसिएसनका केन्द्रीय महासचिव अञ्जिता खनाल, महिला अधिकार तथा कानून मञ्च (FWLD) का निर्देशक अधिकारकर्मी कानुनविद् सविन श्रेष्ठ लगायत व्यक्तित्वहरु माझ आयोगका माननीय अध्यक्ष कमला पराजुलीको अध्यक्षतामा नीतिगत छलफल कार्यक्रम गरियो । छलफल कार्यक्रममा आयोगका माननीय सदस्यज्यूहरु, सचिव, सबै शाखा प्रमुख उपसचिवहरु लगायतको उपस्थिती रहेको थियो।
- मिति २०८० भाद्र २४ गते राष्ट्रिय महिला आयोगमा नेपाल प्रहरी सहित इन्टरपोलका प्रतिनिधीहरुसंग विभिन्न किसिमका विपद्को समयमा र सामान्य अवस्थामा समेत यौनजन्य हिंसामा परेका हिंसा पिडितको न्यायमा पहुँचको अवस्था र आयोगमा आउने हिंसा पिडित महिलाको उजुरी, सेवा प्रवाहमा भएको समन्वय, सहकार्य , उनीहरुलाई प्रदान गरिरहेको सेवाहरुको अवस्था , उजुरी तथा न्याय सम्पादन प्रक्रियामा संलग्न कर्मचारीको उत्प्रेरणा र क्षमता विकासका लागि समेत के

कस्तो कार्यहरु गर्न सकिन्छ भन्ने वारेमा पनि छलफल, सुझाव र सिफारिस सहित बैठक सम्पन्न भयो।

(च) नेपालमा महिलाको अवस्था" पुस्तक विमोचन

- मिति २०८० भाद्र १ गते राष्ट्रिय महिला आयोगको सभाहलमा आयोगबाट प्रकाशित "नेपालमा महिलाको अवस्था" पुस्तकको विमोचन भयो । गत वर्षबाट प्रकाशन आरम्भ गरिएको यो पुस्तकको दोश्रो अंक आज निर्वाचन आयोगका प्रमुख आयुक्त दिनेश कुमार थपलियाले विमोचन गर्नुभयो र पुस्तकको बारेमा समिक्षात्मक मन्तव्य राख्नुभयो । विमोचन समारोहमा नेपाल सरकारका कर्मचारीहरु, विभिन्न मन्त्रालय, विगाग र निकायका लैंगिक सम्पर्क व्यक्तिहरु, नेपाल वा, सूरक्षा निकाय, अस्पतालको OCMC , सञ्चारकर्मीहरु , विभिन्न विषयगत सरोकारका क्षेत्रबाट प्रमुख तथा प्रतिनिधित्व सहित विशिष्ट व्यक्तित्वहरुको उपस्थिति रहेको थियो।

प्रथम त्रैमासिक अवधि (२०८० श्रवण १ गते देखि असोज मसान्तसम्म) मा आयोगमा दर्ता भएका उजुरीहरु र प्रदान गरिएका सेवाको विवरण

आयोगमा दर्ता भएका उजुरीहरु

प्रदेश	घरेलु हिंसा	महिला हिंसा	जम्मा
कोशी	४	१	५
मधेश प्रदेश	७	०	७
वागमती	१५२	१०	१६२
गण्डकी	०	०	०
लुम्बिनी	२	०	२
कर्णाली	०	१	१
सुदूरपश्चिम	१	०	१
प्रदेश उल्लेख नभएको	२	१	३
जम्मा	१६८	१३	१८१

हिंसाको प्रकार अनुसार आयोगमा दर्ता भएका उजुरीहरू

हिंसाको प्रकार	संख्या
मानसिक हिंसा	१७२
आर्थिक हिंसा	१०६
शारीरिक हिंसा	९७
यौनजन्य हिंसा	१०

माथि उल्लेखित विवरणमा एउटै व्यक्ति धेरै किसिमको हिंसाबाट प्रभावित हुने भएकोले दर्ता भएको कुल उजुरी संख्या भन्दा बढी देखिएको हो ।

राष्ट्रिय महिला आयोगबाट र साझेदार संस्थाहरूको समन्वयमा हिंसा पीडितहरूलाई प्रदान गरिएको सेवाको विवरण

हिंसाको प्रकार	संख्या
मनोसामाजिक विमर्श	११९
कानुनी परामर्श	४२
मेलमिलाप	४३
अदालतमा प्रतिनिधित्व (Cour Representation)	१

माथि उल्लेखित विवरणमा एउटै व्यक्तिलाई एक भन्दा बढी सेवा एक भन्दा बढी पटक प्रदान गर्नुपर्ने भएकोले कुल उजुरी संख्या भन्दा सेवा प्रदान गरेको संख्याको विवरण बढी देखिएको हो ।

अधिकतम् रूपमा उजुरी भएका हिंसाका घटनाहरू

हिंसाको प्रकार	संख्या
मानसिक यातना	१५९
कुटपिट	९५
चरित्रहत्या	३६

हिंसाको प्रकार	संख्या
आर्थिक यातना	९६
विवाहदर्ता बनाउन चाहिने आवश्यक कागजात सम्बन्धी समस्या	१२
सुरक्षा मुद्दा	५
सम्पत्ती हस्तान्तरण गर्दा चाहिने आवश्यक कागजात सम्बन्धी समस्या	३
यौन दुर्ब्यबहार	७
बलत्कार	२
जन्मदर्ता बनाउन चाहिने आवश्यक कागजात सम्बन्धी समस्या	११
नागरिकता बनाउन चाहिने आवश्यक कागजात सम्बन्धी समस्या	३
बाल सुरक्षाको मुद्दा	५
बहुविवाह	१
साइबरक्राइम	२
बलत्कारको प्रयास उद्योग	०
माना चामल	०
वैबाहिक बलत्कार	०
दाँइजो प्रथाले हुने हिंसा	३
जबर्जस्ती गर्भपतन	०
डिवोर्स	७
हत्या	०
जग्गाविवाद	०
ज्यान मार्ने उद्योग	०
कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्ब्यबहार	१
बालविवाह	०

माथि उल्लेखित विवरणमा एउटै व्यक्ति धेरै किसिमको हिंसाका घटनाबाट पीडित/प्रभावित हुने भएकोले कुल उजुरी संख्या भन्दा बढी देखिएको हो ।

सिफारिस गरिएका संस्थाहरु

संस्था	संख्या
साथी (लागि आश्रयस्थलको सुरक्षित)	१०
ल्याक (लागि परामर्शको कानुनी)	२१
टि (लागि सेवाको परामर्श मनोसामाजिक) .ओ.पि.	०
नेपाल बार एशोसिएशन	१३
एपिरोन (लागि सेवाको परामर्श मनोसामाजिक)	१
शुभअवसर सेवाको परामर्श मनोसामाजिक) लागि (५
ओरेक (लागि सेवाको परामर्श मनोसामाजिक)	१
एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र (OCMC) मनोसामाजिक) (लागि सेवाको परामर्श	५

११. राष्ट्रिय महिला आयोगले सञ्चालन गरेको "खबर गरौं ११४५ हेल्पलाइन सेवा" सम्बन्धी जानकारी:

आयोगमा घरेलु हिंसा, महिला माथिको हिंसा, दुर्यवहार, शोषण तथा विभेदमा परेका महिला तथा बालिकाहरुलाई तत्काल सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले "खबर गरौं हेल्पलाइन ११४५ सेवा" को सञ्चालन गरिएको छ । यस हेल्पलाईनमा फोन, कमक, स्वयं उपस्थित भएर, इमेल वा वेबसाईटबाट पनि सम्पर्क गर्ने सबै प्रकारको व्यवस्था गरिएको छ ।

१) हेल्पलाइन सेवाको उद्देश्य:

- लैङ्गिकतामा आधारित हिंसासँग सम्बन्धित मुख्य सरोकारवालाहरुमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने।
- लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा विरुद्ध निःशुल्क हेल्पलाइन सेवा (टेलिफोन सेवा) संचालन गर्ने।
- राष्ट्रिय महिला आयोगको सेवा प्रवाहलाई अझ चुस्त, गुणस्तरीय तथा ब्यापक बनाउने ।
- हालको कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउनका लागि अन्य सरकारी तथा गैर सरकारी संस्थाहरूसँगको समन्वय र सहकार्यमा वृद्धि गर्ने ।
- आवश्यक अध्ययन र छलफल पश्चात् हेल्पलाइन सेवाको प्रदेश स्तरमा विस्तार गर्ने,

२) हेल्पलाइन सेवाको उपलब्धी:

- घरेलु तथा लैङ्गिक हिंसाको समस्या वा प्रभावमा परेका महिला तथा बालबालिकाका लागि हेल्पलाइन उजुरी गर्ने सजिलो र भरपर्दो माध्यम बन्न पुगेको छ । समस्यामा परेका महिला तथा बालबालिकाले हेल्पलाइनमा आफ्ना कुराहरु निर्धक्कसाथ राख्ने गरेका छन् र आवश्यक सहयोग एवं परामर्श प्राप्त गर्ने गरेका छन् ।
- हिंसा प्रभावितहरुको विश्वास आर्जन गर्न सकेको छ भने अर्कोतर्फ हिंसाको तत्कालै सम्बोधन हुने हुनाले उनीहरुको न्याय, प्रभावितहरु तथा तिनका आश्रितहरुको संरक्षण र सरल तथा सहज न्याय प्राप्तिको मार्गलाई सुनिश्चित गरेको छ ।
- जोखिममा परेका महिला तथा बालबालिकाहरुलाई तत्काल राहत प्रदान गर्न विभिन्न आश्रय स्थलमा पठाउने गरिएको छ ।
- कानूनी सहायता केन्द्र (ल्याक) र नेपाल बार एसोसियशन मार्फत् कानूनी उपचारका लागि निःशुल्क कानूनी सेवा प्रदान गर्दै आइरहेको छ ।
- लैङ्गिक हिंसा निवारणका लागि विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी संस्थाहरुसँगको समन्वय र सहकार्यमा वृद्धि भएको छ ।
- सेवा प्रदायक संस्थाहरुबाट उपलब्ध हुने सेवाको बारेमा Mapping गरिएको ।

१२. प्रमुख र सूचना अधिकारीको नाम

सि.नं	नाम थर	पद
१	कमल बहादुर राजलवट	सचिव
२	चन्द्रा थापा	सूचना अधिकारी

१३. ऐन, नियम, विनियम वा निर्देशिकाहरुको सूची

- राष्ट्रिय महिला आयोग ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय महिला आयोग नियमावली, २०७४
- लैङ्गिक हिंसामा परेका महिला तथा बालबालिकालाई सहयोग उपलब्ध गराउने सेवा प्रदायक संस्था छनौट तथा सेवा शुल्क-अनुदान उपलब्ध सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८
- राष्ट्रिय महिला आयोगको बैठक सञ्चालनसम्बन्धी कार्यविधि, २०७८
- राष्ट्रिय महिला आयोग आन्तरिक निर्देशिका, २०७८

१४. आम्दानी खर्च र आर्थिक कारोबार सम्बन्धी अद्यावधिक विवरण

मिति २०८० श्रावण १ गते देखि असोज मसान्तसम्मको कारोबारको अवस्था

शीर्षक	विनियोजित बजेट रु	असोज मसान्तसम्मको खर्च	खर्च प्रतिशत
चालु खर्च	५,६९,००,०००/-	१,१३,७१,०००/-	२१
पूँजीगत खर्च	१३,००,०००/-	१,२२,२३२/-	९.४
कार्यक्रम खर्च	२,५३,००,०००/-	९,०३,८३१/-	३
पदाधिकारी खर्च	८८,००,०००/-	२६,०७,९४४/-	३०

१५. राष्ट्रिय महिला आयोगको वेवसाइट

www.nwc.gov.np र e-mail: info@nwc.gov.np रहेको छ ।

१६. राष्ट्रिय महिला आयोगले प्राप्त गरेको वैदेशिक सहायता सम्बन्धी विवरण:

हाल आयोगमा वैदेशिक सहायताबाट कुनैपनि कार्यक्रम नभएको ।

१७. सार्वजनिक निकायले वर्गीकरण तथा संरक्षण गरेको सूचनाको नामावली:

प्रचलित कानून बमोजिम दिन मिल्ने सबै प्रकारको सूचनाहरु उपलब्ध गराउने गरिएको ।

१८. सार्वजनिक निकायमा गरेका सूचना परेका सूचना माग सम्बन्धी निवेदन र सूचना दिइएको विषय:

माग भए अनुसारको सूचना उपलब्ध गराउने गरिएको ।

१९. सार्वजनिक निकायका सूचनाहरु अन्यत्र प्रकाशन भएको वा हुने भए सो को विवरण महत्वपूर्ण सूचनाहरु आयोगको वेबसाइटमा पनि राख्ने गरिएको ।

